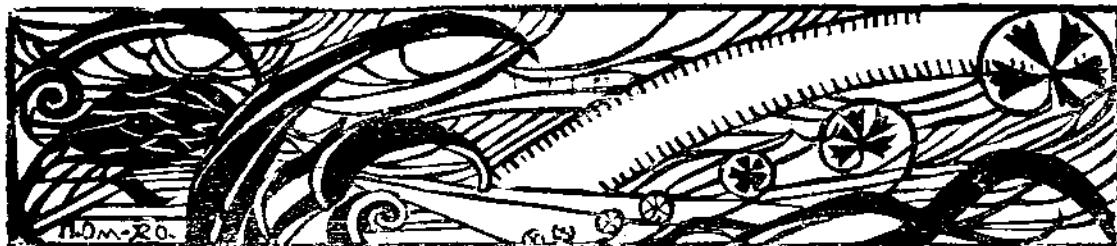

КЕСЕЛКА

В Е С Е Л К А

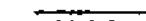
ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК

4. 2.

ЧЕРВЕНЬ—1922 Р.
М. КАЛІШ, ПОЛЬЩА,

З М І С Т:

	Стор.
I.—З-КО. Краса	3
М. ГРИВА.	•
А. ПАДОЛИСТ. Краса красі	4
М. СЕЛЕГІЙ. З циклу: „Поночі”—Зірки в струмці	5
Сон	•
П. ОМЕЛЬЧЕНКО. Шкіц	6
А. ПАДОЛИСТ. З циклу: „Акорди Серця”, Я:нонаційність	7
БОРИС Б. Гале	•
М. ГРИВА. На порозі хазки. Фраска	8
ІВАСЬ ВЛАКИТНИЙ. З циклу: „Сум”—Ча балю	•
МИКОЛА ДАРАГАН. На могилі сестро	9
МИКАЛА АЙДАРІВ. З циклу: „Стрічі”. Присвяте Ж.	•
БОРИС ГРІНВАЛЬДТ. Сонце заходить	•
МАКСИМ СИЗІЙ. Зелена ярь. Мій роман.	10
ЮРІЙ ДАРАГАН. З циклу: „Лука микушини”: Малуша	11
Кієв	•
П. ЗАГОРУЙКО. Лісова ходисанка	12
І. З-КО. Шлях до волі	13
ПЕТРО ОПАРЕНКО. Надії старого спрядилися.	15
П. ОМЕЛЬЧЕНКО. На межі (В. Крижанівський)	21
М. СЕЛЕГІЙ. Про театральне мистецтво	23
† ЮРІЙ НАРВУТ.	26
БІБЛІОГРАФІЯ.	•
ХРОНІКА.	31

I. Z. KO.

КРАСА.

Що—краса? Це вічна тема,
Сфінкс, проблема... Раю схема,
Нетрі храму, муки Хама,
Казка—дама... Небеса...

Огнєвими... Фарби, тони.
Сміх і завони, гріх і стони...
Чар фанта, рай, нірадія.
Серця рана... Сонця спляни...

Що краса? Краса—страждання,
Поривання і змагання...
Втома грому, хмаролому,
Жих надлому... Мук оса...

Чудеса відваги в полі
Задля хопі, зтага волі,
Дар Вітчині, будучині—
Смерть у чині—не краса?!

M. ГРИВА.

Моя душа—поганський храм,
Вночі окрадені божниця...
Нехай щапіє шнур і крица,
І лине крові тиждіям...
Свій храм в перугу не віддам!..

Я не вклокнусь чужим богам,
До ніс ворожих не склюся...
Покуту радо зносить мусить,
Хто захищає волі храм...
Сповісти волю я не дам!..

Нехай палає пишний храм,
І чад туманить юкій розум...
Підкаже ранок волі лозунг.
Закутим ноночі рабам...
Свій край в поталу я не дам!..

А. ПАДОЛІСТ.

КРАСА КРАСІ.

Дзвіночки, сплюючись ніжно з конваліями, не знали, що в яскуну дні, їх чекає позлуха з життям.

Неблизкість Тінь і, зірвавши, поклали їх в киші; де було багато таких, же нещасних квітів Молової весни.

„Що буде?” питались вони й, на почувши відгук, благаючи зором, шукали рятунку.

Усіх їх сполучено в гарний пучок і покладено в плетений кошик.

Палила їх спрага та в кошміку трунків не було.

І враз їхні вчуди дкорди оркестри, а інене проініння ужішло в кожну збійцілу пелюстку.

„Що буде?” питались вони, відчуваючи грізне майбутнє.

Мовчало все навколо, тільки плакали звуки оркестри.

Звімерло у салі проміння і співи чудових

сполучень неизманої. Панин-Краси неродились на крилах етеру.

„Ах, як би хотілось мертві цінувати її коралеві устя... шепотівка конвалія в тужно-розбігтих зітданнях і тихо заплющила очі.

Розбились думки, бо почули всі квіти, що спільно зі звуками ліннуть на крилах етеру, і вони до ніг невимкової вроди—Дитячі південних небес...

Заніча упала і Паніца, даля всіх кількох квіточкам пісціунок, а бідна конвалія мисливі, що поціунок був тільки для неї.

Вона почувала, що, сили лишають її, але в раювзні була, бо жага пломінила стебликну, хоч кров все сильніше текла із болючої свіжої ранні.

А Паніка ще раз її дала поціунок і з Тінню пішла, звільняючи кітія у клітці вімрійня.

Конвалія тихо зітхнула, і життя її мовчки погасло.

На ранок їх всіх було кинено грізно на вулицю Міста і діти, що грайли, збрали квітки і мережали кучері ними.

Зітхуючи, квіти, ніバラлячи голівки вітей і, втрачаючи хвилі життя, -раювали, що в силі вони прислужитися юній красі, а себе ж не познисили звати красою.

М. СЕЛЕГІЙ.

З ЦИКЛЮ „ПОНОЧІ”

ЗІРКИ В СТРУМЦІ.

У літню спеку день зітлів.
Спостила ніч вуаль свою.
Зірки в струмці. Він гомонів...
— все замовкло у гаю..

Ходою легкою снував,
Примарою межи алей.
Вітрець розмріяний шукав,
З обличчям суму й туги фей.

Мов тінню довгою, в пітьми
Блукали постати людей,
А там між вітів, лиш самі,
Палали відблески очей...

І юні хвилі - аромат—
Знагались з хвильами перфум...
Та не під силу їм здолати,
Знести людську отруту-гум.

А ніч-то-ніч!.. Чарівна Ніч!..
Сонливі мріяли квітки...
Усе тулилось віч-до-віч,
Скиляло ніжно голівки..

СОН.

Жолись у лісі бачив весні,
То було на весні.
Тоді цвіли квітки рясин—
Килими анемон...

Килими бачив я ві сні—
Килими анемон;
Предивні та рясні-рясні—
Килими квітів—сон...

Килими бачив я крізь сон—
І ранньої весні,
— Рясні килими анемон...
Такі я бачив сні...

П. ОМЕЛЬЧЕНКО.

(Шкіц).

Мене туга обгортав...

Зелене небо, червоні скелі, зелений став..
Сиві верби схилилися над ставком Сірі журавлі,
стонлені льотом, чорною низкою відміко спуска-
ються з хмар. Темна смуга лісу ховається в пі-
тьмі. Склі червоні—мовчазні.

Туга серце обгортав...

Вже не шепче юна Мсія про щастя, про ко-
хання, казки любої не тче з тонких паутин мат-
ьхнення. Вже не любити мене Мрія—хинула мене.

Туга мозок роз'їдає...

Хмарі небо покривають, вітер верби гне,
став зелений сколихнувся. Хмарі б'ються, моя
потвори, крешуть Іскри-бліскавиці.

Хмарі б'ються, моя камінні.

Ніч настала темна, темна.

Діва Мрія десь занялася. Діва Мрія відродилася.

Струнка, як лілея, бліде обличчя, очі сумні, як
паси волосся висипають на плечі — в черніц
убранні.

Моя Мрія з'явилась в цю ніч хуртовини, поди-
вилася поглядом сумним і довгим і зникла в
темряві.

Зареготались хмарі і посыпали сміх біліскавиць.
І знову темрява страшна.

Розпач без Mpli...

Божевільний сміх і регіт хмар.. Кинувсь, ті-
кати. Біліскавиці гналися, ряготало повітря...

Туга й біль—темрява...

Знову і знову без Mpli...

Біжу до мого палацу, збудованого для моєї

Царівни. Біжу спалити його, витвореного з про-
міння мого шукання.

Палю його вогнем свого серця.

Хмарі й повітря рягочуть. Біліскавиці так-
лють золотими батогами.

Грім і розпач.

и. Умань—1920 р.

A. ПАДОЛІСТ.

З ЦИКЛЮ: „АКОРДИ СЕРЦЯ”.

ЯСНОНАДІЙНІСТЬ.

Я йшов, і кручений був шлях,
Мій жах був смертю збуджений.
В очах іскриєся сніг, і кров
В замученому тілі стала,
А серце збламучене
Акорди нікога не співали.

Прийшов... Зруйнований вівтар..
(Для кар він був збудований.)
Як цар, я став, і тепла кров
В знервованому тілі Гала,
А серце загартоване
Акорди ночі виливались.

Стояв... Замислені думки
Руски, віками числені,
В скалки трошили... Я іх взяв
І в тіло збісene закинув.
А з серця первовісного
Акорд передранковий линув.

Упав... Стрівожений моливсь,
Розбивсь в акорд обожений.
Туливсь до вівтаря й благає
Непереможності світанку...
А в серці незагрожений
Творилися акорди ранку...

БОРИС Б.

ГАЛА.

Темний бір мене соятив:
Як зазутъ твою дівчину?
Так спитав моячазний стві
На світанку у долині.

{ емерічка верховини
Засипала в шумі вітів:
„Хто така твоя дівчинка,
Чи її Діл-Ладо видів?”

Відпові я тій смеріці,
Ставу, бору, срібний ріці:
„Моя дівчина є Гала.
Але слів під сонцем мало,
Щоби влучно змалювати
Її серце, очі й шати”.

„Ізого дівчина є Гала!..”
Переливно залунало
В полонинах верховини.
„Гала... Гала”... повторяла
Луна крилає вершиня.

„Ні, не видів ю Діл Ладо,
Старий пень із нетрів лісу,
Бо краси її привада
Зчарувала би гульвіс”.

„Зчарувала!... Гала... Гала...”
Луна в скелях одбивава,
І ще довго старий ств
Зчарований зіткав...
І задумана смеріці,
І загінана в прірви ічіка
Довго, довго ще шептала:
„Зчарувала... Гала... ала”.

М. ГРИВА.

НА ПОРОЗІ КАЗКИ.

Фреска.

Снується ржаве півутиня ізлучить стовпики
зглілі—бліденькі стовпники з берези,—один, інше
один, і ще у ряд, у коло й наокруги.—

— Обводить чорними терни дзвона кві-
тичну посільстю...

А він усесь у світлі сонця—ота буде—, паяц
казковик”,—уверс із сріб бубли, немов із мар-
муру і скла.—

— Низенький, зграбний і хоровий, немов биг-
яльчик діточка...

Нема ходючи над пішним ганком, а може й
ганину так неча, а лиш отір один на двері ти
торка дошка на порозі...—

— Отвір оздоблено у фреску...

У білу фресочку—лілею, що вине віткою
крайкою в золоті промінні сонця... Йдея-фрес-
ка—хайтка-пляна—попьова кайка між тернів.—
— Оздоба хвачиних подвой...—

Я скутако у сяйво краси дівочо-чарівної...

Вона гантус виаерунки рожевим шовком крій-
них хинів...—

— І в жилях мріях пріранає...

Вона для нього зробить стъожку, бо він са-
мотній у розпуці...—

— Він тужить десь в країні днів...

В його ж розкішному павці бражує будь якіх
оздоб...

Лиш є на ганку мерилевім егіна фресочки-
вітія...—

— Маленька фресочка штучна.

ІВАОВ БЛАКИТНИЙ.

З ЦИКЛЮ „СУМ“.

НА ВАЛЮ.

Баль... Музика гучно грас.
Пари носяться веселі
У шалений каруселі..
Баль... Музика гучно грас...

Там дівча шепоче стиха
У міщих обіймах танку:
„Люблю ще мене, коханку!“
Там дівча тепоче стиха...

Очі сяють молоді,
Видко радість, розкіш, віху,
Чути жарти, повно сміху...
Очі сяють молоді...

МИКОЛА ЛАРАГАН.

НА МОГИЛІ СЕСТЕР.

Хрест мармуровий...
Дві з мармуру плити
В барвінку сковались,
Барвінком повиті!...

Могилка під ними
В квітках утопає—
Я могилі холодний
Краса спочиває!...

Каштанки півколом
Вартують могилу...
І затишно-любо
Близняточкам милим...

МИКОЛА АЙДАРІВ.

з ЦИКЛЮ: „СТРИЧІ”.

Присвята Ж...

В очах—бездоння, вир кохання...
Я в кньому хочу потонути,
Жаги я хочу!.. Раювання!..
Та щоб нікчемний світ забути.

Запал, пориви—все з'єдналося.
— Кохання хвиля хай несе!
Вже так судилося, так зіклалось—
Тебе кохаю я над усе!

БОРИС ГРІНВАЛЬДТ.

СОНЦЕ ЗАХОДИТЬ.

Червоне коло
Ховалось за ліс.
Від нього наскоко
Проміння ляпись.—

Залляли червонюю повідю гай,
Мов пекло, зробився тихесенський рай..

Хитаються віти,
Квітками покріті,
В чарівному світі
Мов кровю політі...

Виходять червоні постаті скрізь...
І в шати огневі одівся вербоніз...

Смереку вітвиству,
Тополі струнки,
Травицю барвисту,
Шумливі струмки

І неба блакитний захмарений звід—
Усе закрівавив величний відхід...

МАКСИМ СИЗІЙ.

ЗЕЛЕНА ЯРЬ.

МІЙ РОМАН.

Орися сиділа трохи зібгавшияся, обгорнувшись у чорну шалью. Ждала.

— Я ненавидю вас,—казала мені, й великі дитячі сльози трамтли в неї на віях,—ви все зруйнували, знищили! Я так любила нашу білу церкву—тепер її зачинили. Наш старий млин розібрали: оліяково дерево стоять, кахуть... Парк вирубали... Я вже забула, як люде сміються—всі стали, як звірі. А ви тільки говорите, обіцяєте... Мені не треба вашіх ідеалів, як-що вони такі дорогі! Все святе минуле, гарне, чисте,—все зникло...

Я навіть не випраздувався; поспіхався на безпомідорні слова гожої дівчини Й цілував її руки.

Ще тоді я почав карбувати у своїм серці непорушні золоті літери.

Це було мимулої осени, коли вянину та смертью пахло.

Потім настала довге зінка. Зінкини уздовжни

и все сидів за своєю тяжкою роботою: кував, карбував...

Коли здібні ІІ—дивилася потемнівшими, маджже чорними очима: якась дунка тъмарила їх. Може гнів?

Це зінка, мабуть, нас розрівала.
А тепер весна.

Вигналися зінкини така, що як вітер повіє—
аж полягне. Як молодість, як сама ярь.

Нині Орися вперше вийшла босоніж, ішла обмежком. Гінка зінкини пашилася до неї, постигла її побілівші за зінку ноги.

Ішла від мене—назади; я це почував, почував я й вона. Є є війшла на узгірря, озирнулась, простягла руки.

— Ау ау!.. а-а!..

Потім зникли.

Там, набуть, у чагарнику лежала. Підставляла уста, очі, чоло, щоб сбіце цілувало. І пініяла весною.

Її більше нема...

— [сьогодні я поставив останню золоту літеру
Написав мертві, на віки вічні: У КРАЇНА.

ЮРІЙ ДАРАГАН.

З циклу: „ЛУНА МИНУВШИНИ”.

МАЛУША.

І пестощі і юний грідень,
Рожеві хвилі мрійних слів—
Що линуть на залекий південь
Слідами золотих підків.
Вже княжі відійшли дружини,
Земля дуднила щільй день.
А серце в'яне, серце гине,
Немов поранений олень...

А що як ворог переможе,
І меч упадне з любих рук?
О, світлий, радісний Свароже,
Не допусти до тяжких мук!
→ Перуне, зглянися ти над нами!..
Упевнитись, дізнатись де б,
Що він червоними щитами
Заслонить половецький степ?

ЖІГВ.

Над містом в темряві—вогнистий хрест,
Знявсь догори, як сяєво пожежі,
Бечірік ліхтарів протест—
Що ич, загарбаши барвиції межі,
Схилила день за виднокруг, за Брест...
Над містом в темряві вогнистий хрест.

Вогнистий хрест, накреслений над місто-
том,
Оповідає всім, що ні, не вимер
Наш славний рід! Людськік осель на-
мистон
Керус дотепер Великий Володимир.
І в небі символом яскравим і вогнистим
Пілає хрест, накреслений над містом.

П. ЗАГОРУЙКО.

ЛІСОВА КОЛІСАЧКА.

Ліс таємничо шепотів... Співав улюблену колісанку...

Верховіття дерев трантіли й тягнулись до блакитів...

Широкі могутні дуби кидали від себе густі тіні; закликали під свій захист від погудневої літньої спеки.

Зі узлессям йшла довга дорога, покрита гарячим порохом; по другий бік дороги розлягся буйний лан пшениці...

Зігнута постать жала пшеницю... не розгинавалась... не могла глянути на сонце, на ліс... Схудле, засмалене обличчя—в краплинах поту; зігнуту спину пекло сонце...

Нічого не бачила постать, бо піт заливав очі... Нічого не чула, бо серп своїм скріготом заглушував близький шум лісу...

— Коли ж кінець?.. Коли?.. мислила постать, а розлютоване сонце пекло, скаржились колоски пшениці, зловіщо шепотіли...

До крові потерлися пальці...

— Ще трохи... ще трохи...

Не розгиналась, поспішала, бо скоро—відповівок...

— Який вік буде солодкий!..

І жала, жала... Клада сніг за снопом, розкидала по стерні... Вони лежали, як Мерці на полі запеклого бою...

А сонце немилосердно пекло спину... Палило...

Стомдені рука вже че таک міцко держала серп, розгинались пальці...

— Боже, дай сили скінчити... Зосталося ж трохи!..

Хапала зсилію рукою стеблині й молилася...

Ще трохи... два жмутки і—можна спочити...

В останній заскерготав серп, підрізуєчи останні стеблині, і викив із рук—в розпечений порожній упала... нежана серед поля нерукома... неприйтійна...

До лісу було хілька кроків; густа тінь під дубом сягала майже голови. Але постать не тула, бо в нухах бреніли скарги пшениці... не бачила, бо очі затуплені...

Вже не так пекло сонце... Втомилося і спочивало...

Але розпечений пісок палив...

— Дех відпочинок?.. Де заспокоєння? конячі шепотіла постать і дає слізози, змішавшись з потом, упали на пірчастий пісок...

Ліс шумів... Шептав улюблену колісанку...

— До нас працюючі... Окрайджені... Хто не може глянути на сонце... З кого очі запліті потем...

До нас... Під нашу тінь...

— Ми не дамо пекти вас сонцю!..

— Ми заколишили вас у мрійних снах.

— — — — —

Як крізь сон чула постать лісову колісанку...

— Пригадались давні роки... Дитинство... цей самий ліс... наскрізь квітки...

І відновлена думка, не зважуючи на виснажене тіло, сжала знов...

А ліс співав колісанку...

3-XO

ШЛЯХ ДО ВОЛІ.

(Землемісця)

(Рух ведеть двох гайдамаків)

Перун: Ви що за люди?

Гайдамак.

Гайдамаки...

Прозвали нас так люди, але ми —
Ремесники та хлібороби прості...
Пані обсліни нашу землю,
Приборкали до рук своїх селянство,
Призначили податки непосильні,
Церкви позачиняли, а траплялось,
Що і ждан в оренду відавали...
Так тяжко мусили ми працювати
Та віддавати крізьницю свою
Гнобителям ясновельможним...
Була одна донька у мене: тиха,
Покірна, боязлива, а на вору
Гарненка... Став чіплятися до неї
Наш пан... Вона з презирством відхилила
Ганебні галицяння... і тоді
Він сам її застрілив із пістоля...
І так у багатьох із нас.. Терпти
Не стало сили... Рідні ми сасілі
Покидали та почали втікати
До байраків глибоких та лісів...
Ножі святили там і приносили
Обітницю урочисту велику:
Не випускати сяченого із рук
І до останньої краплинини крові
За волю та права дідівські битись...

2 Гайд. Пани розбійниками нас вважали,
Як на звірюк, чигалк й катували,
Та байдуже було нам: бо ми знали,
Що не злодійство —битися за правду.
Та истиніса за кривди, гніт, знущання...
А там хай суглять люде...

Перун:

Бідний Краю...

Історія твоя—то боротьба
В неволі за свободу... Горді поривання
І тяжкі крілани... Тяга до з рок
І військість—розбрать і неволя...
(діль—вас не осудять тут...)

(Гайдамаки відволються, йдуть).

Хто дали?

(Рух ведеть свого ліда-селянинка з маленькою дівчинкою).

Дід: Добродію, чи як Вас величати,
Нас кликали сюди...»

Перун:

Так, діду, так...

Хто ти і що робив—роздовідай..

Дід: Козак я Чигиринського повіту
Семен Петренко... Вибачайте, пана,
Що я кажу—козак; то--по старому,
Бо преділ наш іс Січі був, а я,
І дід, і батько—хлібороби прості...
Ходили ми коло землі святої
Та за своїм хазяйством доглядали.
Доводилося бачити й зазнати

Всього доводі... Тільки неписьменний
Я і не знаю, як вам розказати...

Перун: По простому ти, діду, розкажи.
Як вам жилося...

Дід: Розумію, пане...
Ото ж, кажу, коло землі ходили...
Земля у нас плодюча, слава Богу,
Родила хліба досить. Вистачало
І нам та й жидові ще продавали;
А той казав, що ніби відправляє
Його в чужі держави заграницию,
Будім свого на яистачало там...
Було у мене четверо синів.
Найстарший --той нохався все в науці,
Його я в люде вивів—та на лихо:
З панами він спізнявся, зацвірінька
По їхньому та й батька відцурався...
Другий, також письменний, все книжки
Читав про Україну, бідолаха;
Якось його забрали до вязниці
Та й більше ми не бачили його...
Данило, третій, в москалі пішов...
Ех, краще вже не згадувати про нього...
Четвертого (оце його донька)
Я при собі залишив для того,
Щоби під старість годував мене...
Не знаю, що ще вам розказати...

Перун: Вже досить, діду.. Далі хто?..
(Дід і дівчина виходять. Рух вводить Тараса Шевченка).

Тарас: Я...

Перун: Знаю, знаю... Боги!
Ви, як і ви, бессмертний. Шире серце
За правду тільки білося—і триміло

Свяченим гнівом від неправди...
Над хмарами літала завжди думка.
Слове його, як чистая роса,
На душі падали, що їх зневірря
Шідточувало, як зробак рослину...
І доки хоч одно вкраїнське серце
На світі буде битись—доти він,
Тарас, не вмре та й потім не загине,
Бо слово вогнене що чув коч раз,
Молитиметься за нього...
Чи так, Тарасе?...

Тарас: Батьку славний!
Мені однаково, чи буде
Там хто молитися, чи ні,—
Та не однаково мені,
Як Україну злії люди
І рисплять лукаві і в огні
Ії обкрадену збудять...
О-ох, не однаково мені...

Перун: (підводиться з трону):
Дзволі вже... Остання хвилина
Наблизилась... Ви, боги, й ти, Тарасе,
Урочистим півколом тут ставайте.

(Боги, Тараф, русалку створюючи трону і вклонються)

Задесені минуле України
У юдигу цю буття. Лишилось нам
Вписати її довоє на майбутнє...
Дорогоцінний діямант іскриться
Лише після того, як він пройде
Через гори і ріжкоманітних безліч,
Де трути його, і тешуть, і шлікують...
Чин дужче молотами б'ять валізо—
Міцніша буде гостра шабля...

Тяжкий хрізевий хресний шлях
Пройшла Україна — страдниця, але..

Тарас: О, батьку, замовчи... Не говори—
Останнього ти слова... Почекай...
Зроби мене ти смертним зиску...
Я з радостю ще раз помру за Україну,
Щоб вільною побачити...

Перун: Отже знаєте:
Україна буде вільною тоді,
Як запанує у серцях:
Завзяття Доргешенка, мужність Святослава,
Мазепи розум і свідомість,
Відданість Байди, Ігоря лицарства
І вогненне кохання — Тараса...
І сяність, едність, єдність почувань
І ділань... Це — останнє слово!..

(Велично вихвати).

(Грім, бліскавки; боги повоюють спілом за
Перуна).

Руадин (в хороводі):

Гей, нумо, сестри!
Що нам ті люди,
Прикрі стерпіння із лих-брехні!
Ми безтурботи,
З сміху, весілля
Ми солетено наші хвилі і дні...
Більше гармоній,
Більше завзяття,
Руху, запалу — до танцю усі!..
Ледко звираймося,
Переплітаймося!..
Вічному співа!.. Слава Країні!..

(В танцю зникають).

Завіса.

П. ОПАРЕНКО.

НАДІЇ СТАРОГО СПРАВДИЛИСЯ.

(Закінчення).

Коли ж я не вернусь, коли ляжу на полі борні, то діти смажи, за що батько їх бився, щоб вони памятали, росли, набиралися сили і тяжко помститись за нього і щастя добули для краю.

— Пора виrushati в дорогу! промовив візник до Петра.

Петро стрепенувся і ледве промовив «прощай-те», бо слово душили його. Потім притис Мотрю до серця, поцілував дітей, батька і Мотрю і вийшов хутенько із хати.

Мотря впала на піл і довго та гірко ридала.

Після Петрового від'їзду Мотря місцієві дів ходили, як очмаріда. Вони ділі й інчі плакали, журилися та ждала листа.

Вже піто минало, надходила осінь. На дворі стояла, ще тепла й хороша погода. Мотря хлібець зібрала, подсму звезла і поль на зябъ поорала та все ждала листа, виглядала Петра, вигляданим аж очі порвала.

— Ох, немає його, господари мої! Що ми зверті без нього? Руки не туди стоять. От уже три дні молотили удах, а ще й копи не збрали, так жутилася Мотря в клуні, склонивши на ціп.

— А то так, моя доню! Я старий уже не міцний став, а ти жінка, то де вже нам справитись з ділом такими без молодих здорових Петрових рук! — казав свекор.

Останній раз Мотря так невдало крутила цілом, що бич попав ій просто в чоло і набив синяка, біль ж у серце шпигнув.

— А бодай я була на світ не родилася, ніж тах от страждати. І собаці не зичу такого життя! скривнула Мотря від болю й зпости.

Вона кинула ціп у порожній засторонок, вийшла з кіпуні і погримувала до хати, утирюючи сльози.

— Боже, Боже! Що ж виникому і за що мучусь так тяжко?

— Де ж тепер мій Петрусь, мій передник і друг? Може там десь забіглий на пол?

— О ні, Боже, не дай із біди вківолій, бо умру я, загину без нього!

Бог молитву прийняв, Петро листа надіслав. Що за радість була то для Мотрі!

Наче гори упали з грудей, наче сонце скількише заскло. Мотря свекра поклікала з току до хати, зібрала вітрове коло себе, сама сіла на присібі, читати почала по складах.

— Він живий, він здоровий, мій сокія Ясменський, промовляла вона.

Свекор слухав листа, головою кивав, віти Мотрі у рот заглядали. То груна чудова була. Лист від сина, від мужа, від батька читали гуртою, і радість над ними зітала. Мотря де-кільки раз прочитала її прості, лехітірі слова. Почекала ту сотню поклонів, якими Петро обкарував її, батька, дітей і всіх родичів та знайомих. І всякий раз знаходила в ньому щось нове, щось приемне, хороше. Кожне саме незначно слово здавалось їй таким милим, таким дорогим, як сам

Петрусь, як усі її минулі шасливі життя, ба і них вона бачила привид Петра, відчуvalа красу й наслоду минулого щастя. Мотрі дуже вгодувався опис бію, в якому В Петро брав участь, визначився хоробрістю і дістав нагороду. Під враженням цього опису Мотрі так ясно уявлялось, наче вона зараз бачила перед собою в дійності те широке поле бою, на полі копючі дротяні міськогороди, як ті, що вона бачила недавно за сусіднім селом; коло загород глибокі шанці. Почало вечоріти. Ворожа піхота підплазить до шанців.. От вона зовсім підпліла, склонилась на ноги і з хріком та гиком кинулась до шанців. Але в той момент з шанців вискочили наші, як прусаки з шкаубини, стрепінули всі разом і ворог почав утікати. А наші за ними доганяти. На чолі полку молодий командир. Він біжить попереду без шапки з голою шаблюкою в руці, шабля на сонці бліщить, командир щось кричить і біжить все вперед і вперед, а за ним Петро. А вже за Петром увесь полк.

У Петра вигляд нозадційний, руки вільні, сяєргійні. Він що-звалиши присідає, стріляє, стріляє весь полк, забиті й поранені вороги падають як спири, качаються, корчаться, стогнуть, кровю підпливають, і наші їх топчуть і все дарі і далі біжать. От уже наші зовсім догнали й вибили всіх. Залишився один лиш стягоносець. Петро і того проколов і ворожий стяг забрав. Мотрі стає жаль цього стягоносця. ЇЇ здається, що у нього залишилася здовою молоді дружина, така сама, як Мотря, і сирітками двоє чи троє діток. Вони незабаром дознаються про його наглу смерть і будуть ридати та плакати на Петра.

У Мотрі серце стислося від болю, а на очі насувались слізки.

І на що ця війна? За що люде воюють і гинуть? Скільки жіночої сідовіє, а відомі головних воїнів з тобами піде через інш! — подумала Мотря і пригадала Петрові слова, що воюють ігороди за японь, і трохи заспокоїлась, а думка про СІЯ без перерви снувалася далі.

Ог командир скликав всіх своїх козаків, що залишилися живими, весь тримтися від напруження, очі щастям горять, як зірніці, а білі уста виголошують довгу і чулу промову. Він вітвє всіх з побідою, вікує за перемогу над ворогами. А найбінш ІІ чоловік, Петра, за ворожий стис. І в Мотрі обличча засяло, розлилося в щасливу учішку, а на душі так приємно та радісно стало, наче вона лиш сьогодні з Петром повинчалася чи великий маєток придбала. —Ах, який вік хороший, який він хоробрый! Захисти його. Боже, від кулі, від смерти! — промовила Мотря сама до себе, перехрестилася, встала з присібки і пішла на город вибрати картоплю. За першим листом майже що тижня надходили Й другі. Ці листи піднімали Мотрину настірій, заспокоювали, дагали надію на скорий повернення Петра з війни, бо з них вока дозивалася про успіхи наших на фронти.

Минуло так ще місяців зо двох, зіма вже на дворі настала. Мотря пішла у сусіднє село провідати хвору матір, і, повернувшись до дому, застава Настю з сумною новиною, що Петра вже немає на світі.

Ця сумна вістка так праціла Мотрине серце,

що вона до ранку плакала та побивалася. А ранком спанувалі себе і вірити не хотіла, що восьмому кінцю. Вона старалася переконати себе, що то худ Василь помилувався, а може так собі в жарт написав, а може хотів наструщати.

А є чим дати, тим ця дорога втрати все більш і більш відчувається. Перестали надходити листи від Петра. Мотря дні й ночі плакала, журкавася і довго та широко молилася, щоби Бог повернув ІІ Петра, Й щастя.

Минуло два роки. За цей довгий час Мотря так виснажилася журбою, слізами та працею, що рожія має десять постаріль, згорбилася, схудла, як горстка конопель. Хороши карі очі позападали, руки повискали, обличча змарніло, пожовкло, як лісова хислиця в осени, навіть прямий дзвічний голос став хрипким і старечим.

Крім того, Мотря дуже збідніла, дворик опустів, хата пустію пахла, а Мотря дні Й ночі працювала над чумою роботою. То пізміток пряде, то білизну пере, щоби заробити на кліб, бо сілійка була чималенька: четверо діток маленьких і старенський та неміцький свекор. Мотря рано вставала і пізно лягала, робила ріжну роботу та гіркини Й поливала.

Останньої зіміні Мотря майже що дни праля білизну для обозників, що стояли в сусідніх селі. Одного ранку ще тільки що з-за далекого темно-синього лісу виглянуло велике ясно-золоте сонечко і перші рожеві проміні його сівава, прорізуючи ранішню мгу, близиали на землю і заграли на білому смігу скиненськими вогнишками, як Мотря вже винесла на річку повне величезоромисло вязоленої білизни, скинула його з зо-

інілого від ваги глечка на ліді, стала коло сполонки і почала прати.

Вона брала по черві з хути шматину за шматину, накахала нею вгору та спускала до мизу. Шматина підлетить поверх голозі, пирсне навколо іскристими крапельками, як дороге вино, або сільки сирітські гіркі, і до мизу летить, чвякнє об драні передки Мотрініх чобіт, об ліз, аж віалки підуть і під зарокотити.

Незабаром на річку прийшла ще й сусідка Оксана і теж стала прати поруч Мотрі.

Було дуже холодно. З далекії півночі подивився колючий пронизливий вітерець. Він наказав своїм холодочним крилям, літає появі скованою мерзозом річкою, літає навкруги, гіднівав цілі стовпи білоніжкісі міжні куглави, витряс, вигреяв жею, котя відсіг річку, брязкотів по льоду, піднімав у гору, винесла на кручу і з легким скидом солов'я ген-ген летів і піс куриву через широкі білі простори в обійми густої дібрени, що в глибокій задумі стояла, вкрите снігом яслим, новопрекрасна казкова царівна у шлюблім збранині і в журбі виглядала свого нагеченого.

За першим гнався другий подув вітру. Він щипав в Мотрю за ніс, колові щоки і руки, менев гляд чи шишшина густа, пропазив хрізь сніту, пробігав непременно холодною дріготою по всіому висмаженому Мотріному тілу, пропазив, здавалось, хрізь тіло вакиріз і знімав в далені. А Мотря розгине на хиль стомлену прицею спину, гляне на сонечко, що поводі пливе до заходу, гляне на купу ще непраної мерзлої білизни і важко та гірко зіткне.

— Колиб скогше міцнити р'боту, пром'викъ вона во Оксанії і знову береться до праці.

— Ты, Мотра, така мечвна та сум'я?!

— Веселого імадо, Оксано!

Почало вечоріти.

На дзвінниці ударили в дзвін.

— О, чуеш? Дзвін де вечерні скликась! — промовила сумно Оксана.

Заутра неділя свята, всі до церкви підуть.

А я грізна сидітиму дома. Все праця, р'бота, турботи.

— Ти щаслива, Оксано. що віри нэ втратила в Б.-га. А я вже от рік, як у церкві була.

Навіть стежку до церкви забула.

— Як сдержала звістку про смерть Петруся, то давго і щиро молилася, щоби Бог щастя вернув, або дав мені смерть. Я вірила в Бога, я вірила в чудо, та чуда не сталося аї никак. Тепер віру й наяву втеряла зовсім. Все життя моє—пустка, руина. Щоб не діти, то й жити школа. Для них лиш живу і страждаю.

Ох, так, сестро! Горе й страждання тяжкі батькох відхиляють від Бога. Але вірити треба, бо без віри й молитви ще тяжче.

Вра й молитва полегчують горе.

Мотря праля так цілій день і так натомилася та змерзла, що вечером ледві ноги пересувала.

Руки й ноги боліли, у спині кололо, живіт притягло аж до спини, під ложечкою голова смоктав, в перед очі із ріжноксльзоріві кіла снувалися.

Дома Мотря ще давго вовтузилася з цією білизною, поки порозправляла та повішала на мотузках на гориці.

Коли Мотря скінчила р'боту, то на дворі вже

зовсім стемніло. В хаті було холодно й темно. Герда лежанкою сидів старий свекор і розплюював дрова, а діти сиділи в запіччю, збившись до купи. Мотря всім тілом трептіла від холоду, як у гропасниці, зуби цокотіли, а в руки зашпори зайшли. Мотря відтерга руки холодною водою, поклувавши дітей і сіла на свекрове місце. Вона задубилими руками ламала макрій хмиз і підкладала в лежанку. Хмиз сичав і шкварчав, як шкурат на вогні, а горіти не хотів, бо був дуже сирій.

Мотря півлевалася, дісталася з печі сухих трюсок і підпалюла. Тріски спалахнули рожевим вогнем, бліснули на всю хату, замиготли жовтенькими світлячими плямами на престилежий стіні, як сочні проміні на хвилях річки і зникли.

— Мамо, істи! запищали діти, обступивши Могрю.

— Ось зарва, мої любі, я н-годую вас такими га-коминами та пухтенниками, що у панів не бував... — промовила Мотря.

Еона встала, подала дітям на лежанку гірчицю ходоні вчірашньою картоплею в мундрах і миску солоних огірків. Діти накинулись на цю вбогу їжу, як голодні шпашенята. Дідуся теж ковилья своїм беззубим ротом картопліну з огірком.

Минули щасливі часи!-казав дідуся, шлякаючи ротом. Ще коли я був молодим- жився нам добре. Покійний батько, буфапо куши у Шльошки цілій бочонок оселедців і ми авесіє піст жакуємо іх. І з печеною, і з гаренокою картоплею і так з хлібом. А особливо з м'якими гречаниками. Аж сбриднуть бувяло до Паски. А які були оселедці! М'які, як масло, ситі—саме сало! Іси бувало, а сало тобі юх по ліктях тече.

Мала очука сиділа близенько коло дідуся і заглядала йому в рот.

Наче він там живав на холодну картопліну з спірком, а спразді той смачній оселедець, і в неї вже слина покотилася з рота. І так хотілось того смачного оселедця з хлібом м'яким, пухким хлібом, якого тільки-що витягли з печі, розрвали, а в нього з мякушкі аж пари йде.

Ха-ха-ха!.. зароготався хлопчик, дивлячись на свою маленьку сестричку.

— Мибуť смачні були ті оселедці, що дідусь розказують, що в Маріїні он аж слина потягнала з рота!—промовив хлопчик, вказуючи маленьким пальчиком на сестричку.

Щого ти регохися!—ігризнулась Марійка і залізла за дідуя спину, ховаючи соромливість.

За хлопцем і дрги счіялися діти.

— Мама, хліб! обізв вся найменший синок.

— Немає, дитино!—відповіла Мотря і тяжко та гірко зіткнула.

— Ще на тім тижні остання стечла, діти за два дні пішли, а що ж далі робити? Чик Великдень зустріти святій? проковила Мотря в журбі. В горлі кельнулося, в носі залоскотало, а з очей почалися слізози.

Не плач, дочки, не журися та Богу м'ялися, то Бог нас не оставлять своїми милостями.

— Не вірю я в Бога!

— Стакенінся, що ти кажеш?!

— Не вірю!—серикнула Мотря з відчая.

— Він забрав все щастя, Петра, я нечі як молитви дар сльози, журбу і страждання.

Повірь мені, дочки!—потішав та впевнив її

свекор, я багато на світі прожив, багато зазнав
уже горя і щастя. І в кожний скрутний час я
завжди звертався до Бога і Він мені допомагав.

Копись давно захворіла моя небожка стара.
Вона дуже і тяжко хворіла. Всі були певні, що
вире. Це було через рік після нашого шлюбу.
О, скільки ж переніс за той час, скільки витерпів
горя. І нарешті звернувся до Бога, аж фіст,
молебнь найняв і Віч мені допоміг. Моя небожка
незадоволено викушала і ми довгі і щасливо жили.

От і ти зараз плачеш, як я в ті часи. А в
Бога дівочо все готове: і радість і горе. Я зараз
сіжу тут на холодній лежанці, а мое старе
трухляве серце цілком спокійне. Воно п'ючо
стукає в моїх запалих грудях і наче підказує
мені, що все буде гаразд, і Паска в нас буде і
радість велика.

Мотря тим часом трохи перехлипала й почала
заспокоюватись. А думка вітала там десь, на
поліх, на війні, де загинув Петрусь.

Сніг засирпів, запищали замерзлі двері, в
хату холод посунув стовпом.

— Добрий вечір! —залунало в кутках.

— Грієшся, сестро? А я це до тебе. Батько
приспали мішок житнього борошна. Там я по-
ставив у сінчях...

— Дуже якуо, брате! Батьки таож подякуй,
немъку.., Просимо вечерять!

— Дякую широ, я вже вечеряв.

— Так присядь доч потрітися з дороги.

Брат сів холо лежанці, погрів трохи долоні,
потер, встав; а тепер і—прощайтє, бо поночі
їхти буде погано!—сказав і вийшов хутенько
за двері.

— От бач, дівчо, вже перша примишла допо-
мога.

— Не надовго вистачить!—обізвалася Мотря.

— А там другу Бог дастъ!—здій провадив
свої.

Чакайте, індійтесь, то будете юсти.

Настана, нарешті, і Паска. Тихо скрізь. Зорі
поблідли на небі, край блакитного неба засяяв.
веселій авгони загріли, залипіли в сідочках
пташки, замигали свічки в рознішій мілі, як
квітки в зеленому кузі, хрести з коробами бли-
снули, залунало в повітрі величне „Воскресе
Христос!“ Дики хадильний повчася вгору.

І посувуди люде із Церкви на двір, як з вули-
ха рій молодий. Христос Воскрес! Христос Вос-
крес!—промовляв пачотець Герасим до селян і
чорними крапилом махав навколо.

Ось близнуло сонечко першим промічням яс-
ним і освячення пасок скінчилось.

Селяне забрали паски і пасюк вийшли за
браму.

— Гане, Степане, Василю, голубчику, серце!
звідкіль таке щастя?! Христос Воскрес! і пішто
обнимання та цілування. Так віталися жінки з
своїми чоловіками, які тільки що повернулись до
села з датек-то і тяжкого полону. Всі раділи, сяя і
усмішки на змучених лисях оцих страдників бід-
них. Лиши Мотря одна повернулася до дому сумна.
Сім'я сіла за стіл. Свекор паску порізав, по
скибі ці малечі роздав, шепнув слово молитви, хрест
на груди поклав і теж почів юсти, живати, але
паска до горла не лізла, бо чорна була, як греч-
ник, пісна. Мотря сиділа край столу сумна і ков-
тала груді.

— Іван Лінко, Степан Гнида, Василь Заболотний сьогодні вернулись з полону, а мого Петруся немає й не буде ніколи. Хоч би мертвого побачити, киянку! Аби побачити хоч раз на віку.

— Мамо, он хтось іде через двері! — обізвався Синок, зазирнувши в вікно.

— То хворий обозник з шпиталю. Он бач який блідий та сумний! відказала Мотря.

„Обозник” у хату вступив, привітавшись не всією, як Мотря склонилася з леви, підбігла і впала на груди Яому.

Прости мене, Господи, трішу! Я багато страждала, грішила! — промовила Мотря крізь слози.

— Тату, сину! — затула вся смія, і Гоотя роєм обстутили.

Це радісне свято було святом великих для них, перемогою світла над тьмою, перемогою щастя над горем, поновленням віри в добро.

То чудо було.. і рвість і горе сплелися в одне.

То Петро повернувся з полону,

13/1' 20 р.
М. Вінниця.

П. ОМЕЛЬЧЕНКО.

НА МЕЖІ.

(В. Крижанівський).

Позаду нас—конаюча доба рабства й насильства. Попереду—велике Відродження Нації—доба нової, свободної культури, чистого мистецтва.

Величне Відродження Нації—проявя найліпших почуттів, найліпшіх стремлень, проявя того, що народно мистецтво, тому й перш. ю ознакою Відродження Нації—в відродження й поступ мистецтва.

У всесвітньому мистецтві, зокрема в живарстві, настало нова доба. Там кінчилась доба реалізму, копіювання катури, кінчилася доба мистецтва кольорової фотографії.. Настала доба—перетворювання баченого крізь призму розуміння краси й мистецтва.

Мистецтво стало утворювати цінності самостійно, незалежно від натури. Мистецтво намагається стати чистим мистецтвом і відокремитись від життя.

Натура—тільки, на якому артист-маляр мусить широстити величні й роскішні квіти своєї творчості.

Натура (зовнішній світ—природа)—це лише засіб для створення художньої цінності. Натура, перетворена, переданя артистичним оком, зафіксована артистом, яко ізслідок враження й почуття—утворює цінність, незрівненну з персонаатурою; цінність, незалежну від сюжету. Мистецтва річ показана не сюжетом, але тим, як артист передає, що бачив...

На новий шлях стало й сучасне українське мистецтво. Народжуються нові сили в мальстрі—революшонери в мистецтві—Анатоль Петрицький, Василь Крижанівський і багато других, які незадом широкому загалу нації обивательщини, що не дійшла до того ступеня культури й розвитку, щоби цікавитися справжнім мистецтвом.

Забите, загнане, продане, як наша культура, як мова й сам народ, наше мистецтво (бо віно потрібє меценатства принаймені духовного, якого бракувало досі) до часу Відродження було слабе, прислуговувало обивательщині, одягалося в вишневу сорочку і сині штани, ставало на підмостки перед юрбою і співало стару пісню, переспівану й пережиту; це було явище ненормальне, було животіння малярства, застій... Це була пародія мистецтва народного—багатого й кольоритного.

Сині штани, хозак з дівчиною, місячна ніч—це ті мотиви, що надавали натхнення нашим живим покійникам—старим артистам—малярам: ті мотиви, за які обивательщина наша увінчувала голови їхні...

Се було арозуміло жерозинній естетично обивательщині. Воно нагадувало життя, передягнене в театральні костюми. А справжнє народне мистецтво, з духу й плоті нації нашої, не звертало на себе уваги увінчаних лаврами за „снімештанкі” українські мотиви і не робило на них жадного впливу.

І та народне мистецтво було цілком оригінальне, кольоритне, багате на форми й композицію. Воно мусило бути ґрунтом для розвитку мистецтва національного (принадлежного до нації, як частини всесвітнього)—і воно тепер, в час-

Відродження, стало таким, бо в нім, як у живім джерелі, будуть чеспти молоді артисти нові мистиви і творити нові великі вартості...

Настала революція в мистецтві (не еволюція, бо є певна межа між старим і новим в усіх малярствах). З'явилися революшонери—сміливі, енергійні, віддані лише красі, одиночі й незрозумілі для обивательщини, що замісьце вінчання лаврами обдаровує їх глузливою усмішкою.

На руїві старого стали творити нове, естетично чисте мистецтво, в котрім можда захопуватися не фотографичним сюжетом, не т.зв. революційне життя, а сімфонією ліній, форм і фарб.

Василь Крижанівський, відомий лише певному колу молодих артистів,—є однією з таких революшонерів у нашему мистецтві, що пішши шляхом творчости, що поставили на перший план не сюжет, а композицію, гру ліній, форм і фарб.

Твори В. К.—це відбиток його власної душі, кольоритної й крішталевої, як його „Казка”, складності й багатогранності його акварелей. Його графікі—це повний, одному йому відомий світ—таємничо-казковий, чиরуючо-ирійний.

Кольорит його акварелі—гря чистих кольорів. Його фігури неземні й таємничі, як його казкова природа, але в них проглядують жнеєства.

В. К. живописець і графік, закоханий і прикований до ґрунту, на який став,—до українського народного мистецтва, яке зачарувало його...

Його рисунки прости (краса в мистецтві полягає в простоті), але так скомпоновані, що жодної риси не можна додати, відняти та перемінити, бо вона звязана з ціллю.

Захоханий в укр. народний орнамент, графіку старих українських видань—він там дістасе собі натяжнення.

Аскет, віддаваний лише мистецтву, від якого жадні пертурбації життя не можуть його відрізнати, він все цілком зформований артист, з певним оригінальнім спасиним обличчям, який прағне Науки й поступу в техніці мальарства.

Д-чі Його школа—музей І анатомічний театр. І пильними вивченнями матури Йому вдалося розвинуті своє рідне розуміння мистецтва, лише Йому одному належне.

В Його рисунках видно досконале знання анатомії тіла, яке надихує Йому красу і без якого він не може жити. Як вчений, студіює він анатомію. Тіло в Його малюнках—враження краси його, що побачив він передломленю через індивідуальну призму його душі, яку Йому вдалося оберегти від впливів шкільних педагогів. Тіло—що роскішне, утворене лише для зачарування...

В. К. не копіє природи. Він сміливо передає лише свої враження з почуття краси й форми.

З яким почуттям кольориту, з яким тонким смаком він передав казку в Його „Казці“!..

Твір буйності фантазії, що не знає меж... Як гра фарб!.. Це—жменя самоцітів, скинутих вдали артистом на перламутр раковини, освітленої сонцем.

Як гарно скомпановане повне ліризму Його „Благовіщення“! Яскравий кипим—природа казкової каземати й жива, пояска жаги й томності, чекаюча Ангела жінка; повна радості й щастя від Його благовіщення; повна смутку й туги від того, що знову одинока...

Він, взмахнувши крилами, зникає з повітря—сильний, мужній, як блиск сонця на крилах сріблястої чайхи.

Колінопреклонні фігури, дерев'яні орнаментом, з тонким смаком скомпановані на рімці „Благовіщення“.

„Голова Ангела“ в промінносяйній веселій світлі і „Портрет жінки“—найліпші з його акварелів. В кожній рисі Його рисунку, в кожній плямі його акварелі не можна не пізнати малюсі В. Крижанівського. Він цілій в собі; стихійнобуйна і разом ідеалічно естетично тонка фантазія видіряє з його...

В Його графіках підхресленна гармонія ліній, форм і плям...

Відроджений великий народ у великих страхідніні, з великою надією чекає нового, відродженого мистецтва..

Недавній раб-українець вийде з болота й темряви близько до сонця і стане хилуватися красою новою, новими створеними ним скарбами..

М. СЕЛЕГІН

ПРО ТЕАТРАЛЬНЕ МІСТЕЦТВО.

По часі найбільшого розквіту якого-буль роду мистецтва, завжди приходить криза, що в кінцевості своїй несе нові щлихи.

За останні роки європейський театр у стані кризи. Що саме можна сказати є відносно нашого театру, але... але додавши півторадні епітези. В цю хвилю я цього уникам, бо то наступить само по собі...

Європейський театр, дійшовши еволюційно до вищого ступеня розвитку що до художньо-технічної постановки, стає на шлях модернізації театральності. Останнє, захопивши цілі кога дієт штукі, навіть публіку, що так любить говорити взагалі про „кризи”, виявляється в найріжкородніших виглядах...

Нині я дозволю собі повістіти дві з найсильніших і найвиразніших течій, в яких так іскраво відбивається боротьба форм, що вже своє відмежили, і форм, що лише народилися (передостаннє десатиліття) і свою новинкою притягують найбільшу увагу і цікавість.

Нова течія, пурізм, (під пурізмом розуміємо у всіному мистецтві тенденцію до відокремлювання цілком самостійних джерел і засобів виявлення) захоплює всі сеги мистецтва і рівнорядно щось подібне відбивається на театральній штучі.

По-перше, подається якічі, щоби яко мога в більшій мірі зробити простішою театральність.

По-друге, театр притягає цілковитого з'окремлення актора на сцені..

Це останнє—вимога пурізму, яке теорії—усунуть всі сторонні елементи, що заповнили сцену і заспонили актора—цього найголовнішого виразника театральної штуки.

Новаторство в теорії: свой усовує театральну літературу, майстрство, грим, побутово-історичний костюм, декорації...

Творець новатор каже: „Театр—це дім доброминності, що мусить давати притулок іншим мистецтвам за рахунок актора“.

Так виглядають в скороченні вимоги цієї групи новаторів.

В цей же кавказичий цікавий період розвитку нових фарм театру з'являються іншого роду новатори. Новатори, що рівнорядну вагу надають режисерської та художничкої (фактично опозиції).

Вони обачають все нові й нові принади є кардинальній амін! театральних форм. Зсю свою увагу вони звертають на науково художній бік спряті що до постановки п'єс, на майстерство, пластичні та ритмичні елементи авторської грим та інші.

Вони цілком свідомо усвіюють звички та шаблони, що так загиздялися у театральності.

Нас, українців, найбільше мусить зацікавити остання новаторська течія. Вона прагне досконалості; вона прогне найвищої муавтури і театральній штучі. На згаданому полі нам якраз цього браку... Ще до цього часу в нашому театрі панує брутальність, нугирство, нещтво, повна відсутність смаку. Художня постановка—виключення з виключень.

В цей же час загальна культуристість наших широких кол стала далеко іншою. Ми повсії духовно звільненосся від малоросійщини. У нас сильно збільшилися вимоги до національних мистецтв взагалі, а театрального з'окрема...

Тимчасом еволюція нашого духа цілком природно не стає на шлях пурізму—не зникає усунення цеху драматургії і натомісць не висуває актора-імпровізатора, а лише прагне досконалості самої драматичної творчості, її обновлення та звільнення від рутини, її поступу слідом за життям—досконалості постановки.

Це стверджує відому Приповідку: „Схоків я Історії розвинуті нема”.

Слід зазначити, що мистецтво театральне має найбільшу «авторію», «автотою», якої ні одно мистецтво не має та, певно, я не буде мати. Це, безумовно, і наслідок тієї привади, тієї сили театра, якій зосереджується універсальність штуки.

Наш театр дотепер—наслідок колективної роботи актора, драматурга й майстра під загальним керуванням режисера. Разом з тим і дотепер в нашому театрі надається ріжним елементам ріжисєрської ваги. Цим самим занедбується театральна штука в цілому.

Одже сучасні наші новатори мусить в першу чергу поставити собі на меті художність реальну (я не Наводжу досяжності що до виконання ролі актором; за нього, не припаде клопотатися) не дивлячись на те, що мистецтво актора може частинно підулпати, воно все ж еволюціонує само по собі),—бо якраз цей білі справи найдужче занехаянно. У нас—поява відсутності наукового елементу в театральному мистецтві. Навіть жадної цікавості в цьому відношенні...

Коли ловодиться бачити наші найкращі вистави, то тоді яскраво кидається недоречність та недоладність. Добре грає актор—костюм не відповідний; добре костюми—недотепний грим; все наче гарразд—декорації благаючі... Жадної гармонії, жадної реальної художності.

Між тим театральне мистецтво має свої специфічні особливості і разом з тим свої привади. Існує гадка, що потякаючи першому—особливо стям—мистець мусить поступитися своїм «кредо».

немов би через ця галузь є найбільшому зачепайд. В дійсності ж тут художник має повну змогу розрішувати цілком осібні майстерські задачі виключно за допомогою сцени, за допомогою сценичної інсценії. З ісси—театральне мистецтво має свою глибину й досконалість як мистецтво. В.е те, що нем живе до розрішення в поставленому і фресочному мальстрі,—цілком свободно і свесерідно розрішуватися в мальстрі театральному. Тут мальрєві додається чимало кольорових, світлових ефектів і гармоній... Тут мальстрво гармонією акції на сцені. В суні мальстрво театральне мусить пригнити на себе увагу не лише зацікавленого художньо реальному постановкою, а й усіхого сторожнього мистця, якому тут додається повна змога розрішувати особливі запачі на початку цього мистецтва.

Поруч з тим наш театр лише уривками давав проблеми художності. В найкращих постановках ми не тільки не бачимо художньо-облікованої композиції, художньої логіки, світлових і цілотворних ефектів, загальної гармонії фарб, а навіть більш менш реально вимальованого дерева, розуміння масла та губи, перспективи...

В костюмах—малоросійщина, або бугафорська ряженість. Грим—незgrabно-недоладний.

Отже в цей цікавий період модернізування театрального мистецтва, коли в нашему театрі стало-рівчоправними чинниками,крім актора, є драматург і художник, ми мусимо висунути найвищі вимоги до всіх чинників театральної штуки.

Наш театр ще дотепер не вийшов своєю волюційно відповідного ступеня художньо-реалістичної постановки. Тому поки що немає про туризм

в наші театральній штуці, бо з часу свого народження наш театр пройшов лише першу стадію свого розвитку і з неї дотепер ще не виліз. А вже храняна пора!

ЮРІЙ НАРБУТ.

(† 25.VI 1921 р.)

З чуттям гелікого жалю та суму українське громадянство згадує, в другу річницю смерті, незабутнього найбільшого свого графіка—Юрія Нарбута.

Не довго дзвелося небіжчикової прищовати на нові рідної культури, але за той короткий період праці (1917-1919 р.) талановитий графік віддав ідему мистецтву всю свою творчу енергію, сили та навіть і сміх життя списе.

БІБЛІО

А. КОРСЬКИЙ.

РУСАЛКА.

Літературний Альманах під редакцією Клима Полонського, які також писали.
Львів. Київ. 1922 року.

Почуття радості її надії залишаться у вас опісля зазнанням лінії з „Русалкою”. У вас з'явиться віра в наше майбутнє. Ви побачите, що не все загублено, що лишнялося найдорожче дух лішикінських.

Той дух, що зачатався в найгемінішому ніч про-відний вагон на тернистому шляху відродження нації.

І це две розваги, заспокоючі зхвилювану сучасностю душу...

Вихованій школою видатніших російських графіків (Реріхів, Білібіна та інших), Нарбут здобув собі перше місце серед видатніших графіків Росії, але перейнятій любою до рідної культури, після революції 1917 р. Нарбут повернувся до Києва. Там став на чолі Української Академії Мистецтв, в одночасно працював по розробці проектів державних українських бібліотек та відновленні стилізованих ілюстрацій та орнаменту української книги.

Недля всього культурного робітництва на Закарпаті, окупованій москов'янами-большовиками, злини та хороби здолали молодий талант і Юрія Нарбут вмер, не вичесши тяжких наслідків черевного тифу.

ГРАФІЛІ

До найкращих творів, вміщених у „Русалці”, на нашу гадку, можна віднести три шкіци Галини Орлівни. Малесинські, кількорядкові, т. м. музикальні фрази, вони лишають сильне враження в психіці читача.

Таке саме враження дають оповідання „Війт” і „Ангось” Євгена Яворовського. Кароткими й спільними рисами письменник дає нарис двох чоловіків—рабів. Представлено їх в моменті переходу на роль янічар. На становище підніжків, сніття. Дуже добре зробив письменник, що головою причиню, яка пихнула його героя на янічарський шлях, він виставив умовини життя. Так воно власне й є. Так було і так мусить бути. Стан поневоленості нації для кожної визначнішої одиниці з

і складу нав'язує яничарство... Або—в'язницю, заслання, еміграцію...

Гарні „Начерки олівецем” Клима Поліщука.

Де кілька з них присвячено нашим садотянцям, що мешкали в Ланцуті. Один—двою новими („Дав“). Всі ж вони, очевидно, написані з метою представлення нашого емігрантського животіння. Коли це так, то автор свого доняв.

Його нариси, не дивлячись на свою шкідливість, дають більш інші можливості дати інші письменники, але менш талановиті, в ціліх томах своїх писань. Понуре враження й розочарування рефлексії про наше недавнє минуле лишає в душі кожного, хто може дивитися і бачити, слухати і чути, оповіданням „Шпик“.

Всього оповідання—три сторінки, а змісту—і в тисячу не відірати. Сама справа з чекісткою Розою—чого тільки не показує. Або—дорогішні перстні, або та фраза: „Якби так штати не були заповнені... Штати к.-р!“

Поезії „Чорноземне“ того ж автора дійсно дають запах чернозему, але... Коли сполучити з Розою, перстнями і штатами, то мимохіті насуваються сумні думки, що до можливостей здобуття отого обітованого чорноземного.

Молодого письменника Антона Павлюка представлено поезіями („Польовий Ісус“) і оповіданням „Стоптані Квіти“.

В „Польовому Ісус“ автор намагався щось висловити, але—що?

Правда—на закінчення свого Ісуса А. Павлюк подає:

„Впаде дощем кривавми
Дощами ясних зорь.

Осяяна затрава
Осытлить дикий хор..

У попі вколисає
На златосияніх ризах
Одчай і сон безкраю,
І день огню й заліза.

Введе в чертог щасливик--
До ґрунту всіх поверне...
Прийде-- озлотонивить
Безумних днів химери!..

Але ж—це закінчення з таким же успіхом можна було б принатати—ні хоч би до „Гайдамаків“ Т. Шевченка. Поет захоплюється ідеєю бути оригінальним.

Це видно. І це зло. Ця ж ідея зіпсувала його оповіданнячи в прозі („Стоптані Квіти“), яке було з цілком добрим нарисом з повстанчого життя, колиб знову не ця погомя за оригінальнім та не „мудрствування лукаві“ над Гаршином. Пошо вони? До чого!

Чудова річ Гр. Гануляка „Процес о неджу“. Бідолашне життя нашого селянина з Лемківщини так містерно змальовано. Стільки яскравих випуклих форм мають представлені картини.

Не кажу про нову, що взята автором з Лемківщини і по мистецькім заслугам зажиткована. В протилежність цьому оповіданню—це „Зейда Пук“ А Нівницького. Дивно—які мотиви керували автором, коли він посилив свого „Пука“ до бруку—„Тоска по родині“ хіба, або що? Зрештою, яко спомини про московські мерзотності на Україні—„Пук“ має свій резон дієти.

В. Островського представлено коротеньким оповідчиком „Не наш” і Фед. Дудко „В тематах життя”. Першого ми зуявмо по інших творах, у яких він більш виявляє хисту, а другий дав лише фрагмент зі своїх „тетрів”, в тому—утримується від докладнішої к ритмічній речей.

Прекрасна „Літературна ляготпись” К. Лавриновича. Цілком погоджуємося з його висновками, що до Греческія-Мозольників та їхніх антиподів

Уесь заборник чепурно видано і безлогично предавовано. Щасті Боже скріше новий випустити. З надією його сподіваємося.

І СЕ—ГІЙ,

МИТУСА.

Місяцник літератури і мистецтва. 32 сторінки друку. Позіл. Репродукції. Критично-мистецькі статті. Хроніка.

На цих десяти рідакціях я не маю давати критичного нарису. „Митуса” за своє майже піврічне існування витримав матуру під пером наших видатних літераторів (Микола Вороний) та взагалі перед громадськію опінією. Заздалегідь, накресливши собі мету—„шукати нових шляхів”, митусіці розблять ступінь за ступінем вперед, до цілі.

Зашинкарлення росте. Зникаються все нові й нові автори...

Любо стає, коли вдихаєш чисті човні поступу. Глибокі. Свобідні. Кольєристі... Линуть хвили за хвилями... Лишають—гарні. народжують—що кращі... З’охочують...

Бут барвно лучаться дві культури віршу. „Наслідуваного з європейської—і східного, національного. Тут дві культури ферин.

І—наша пляконично-ласідарна. Наша, що й цвіт згубно ищено і розквіту шукаємо...

А КОРСЬКИЙ.

„ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІСТНИК”.

Книжка І. Травень Владимира Украйнської Відавничої Спілки. Львів 1922 р.

Радісною підією нашого вірайнського життя можемо вважати появу першої книжки відомчого „Л. Н. В.”. І то—з багатьох причин. Перша з них: збільшення культурних засобів, що до обґрунтования наших визвольних змагань; друга: удосконалення тих засобів; третя: концентрація їх; четверта... Зрештою—достигти і вищевидезначених.

Я кілька разів і зараз лектура Вістника—бездоганний, віжнородний, змістовна Я цікава. Від початку й до кінця—все потримано в одному загальному напрямкові, я одисму зкоцентрованому русі.

Русі до здійснення інших найкращих“ всеукраїнських ідеалів. В усьому видно вправну й високо-досвідчену руку керманачів видання. Вічується самі розум, душа, тіло й кров...

Літературний блок першої книжки склали В. Стефаник („Вона—земля”, проза), П. Стеж („Жайворон”, поезії), Марко Черемшина („Перші Стріли”, проза), К. Гриневича („Перекла Гоголь”, проза), В. Бобинський, О. Вабій та інші виловлюють цей віділ журналю. При всьому

Нашому щирому бажанню подійти до задрітисякою видіторією тією високою насполасю, що лишилася в нас опіля прочитання кожного звичайального твору зокрема і від їх взагалі ми, «за браку місце в нашому органі, її» може міжчого зробити. Лише зазначаємо, що Й. В. Стефаник, і М. Черемшина, і К. Гриневичева. Й усі інші—єсі вони своїми близкими творами вали нам хвилини високих естетичних насполас. Особливо радісною відмінною були для нас твори маловідомих письменників, як М. Черемшина і К. Гриневичева.

М. Черемшина з його сповіданчиком „Перші стілі“ дає нам незагеречний доказ сильної, яскравої й искрій орігінальної свого письменницької влади. Вдач, яка до того що Й. І стилі у собі не збирає наукові й філософські елементи, (Аристичне застосування із временішкої української говірки). Це, що до науковості. Що до філософських ознак, то цей твір дає добрий матеріал для глибоких філософських студій над найбільшими питаннями сучасності—питанням про стан поневолених націй.

Елементи такого філософського змісту дають і В. Стефаник і К. Гриневичев, але ж у них вони займають другорядні місця. Хоч у К. Гриневичевої цей момент міг би також стати головним мотивом, коли б на кінцеві байдорі вкори її повісті, що зроджуються в творі зав'язки оптимизму героїні оговідання—Параски Гоголь.

Крій нас, Боже, від якогоє докору тощо за єї жорди байдорости й за той оптимізм. У па-

зіті пані К. Гриневичевої вони вийшли натуральними й органічно необхідними.

Закінчути наш дуже поверховий огляд літературній стороні „Л.Н.В.“ й переходячи до зазнайомлення нашого читача з іншими відділами першої книжки, ми мусимо звернути увагу на публіцистичний бік журналю.

Тут знаходимо дві чудові статті. Перша—перевода „Наші ціли“. З якого боку. Ви не підійшли б до неї—лона взігцева. Навіть з боку ієвологічного. З цього, властива, особливо. Хоч бери й спуск з неї програм для великої політичної партії всеукраїнського часщабу.

Таксамо, під оглядом публіцистичної вартості, заслуговує на найбільшу увагу чудова стаття Д.П. „Ще одна міжна конференція“. Головні тези, висновки, окреслення—все це точне, жсне і виразно «кредене». Влучні й солідні літературно-художні критики, що дали п.т. Д. Дтицов (про Ласю Українку), В. Дороженко, (про В. Самійленка, Вороного й О. Кобилянську) і М. Голубець (Юлій Нарбут). Нарешті, науковий бік представлено переважадом психологічного парису Д-ра Тальона („Про різни“).

Още, більш менш, все те, що дає зміст цієї зорогії кожному свідомому українцеві книжечки. З найбільш сердечним співчуттям і найкращими побажаннями посилаємо нашому старожому побратимові таєс позадорянське шире й сильне ходіння повного успіху і заїснення всіх своїх завдань і всіх мет.

Щастя Боже!

Нові книжки:

1) Клим Поліщук. МАНІВЦЯМИ.

Нариси й оповідання з часів революції. Львів-Київ. 1922. Учительська Бібліотека ч. 1. Накладом Семена Фодчука.

Книга має до 200 сторінок малої вісімки. Обертка—роботи П. Ковжуна.

2) Того ж автора. ОТАМАН ЗЕЛЕНИЙ.

Сучасний роман в двох частинах. Львів-Київ. 1922 р. Видавництво „Русалка”. 140 стор. вісімки.

3) Того ж автора. Жменя землі. Галицькі легенди. Львів-Київ. 1921. Видавництво „Русалка”. 48-стор. 16-ки.

4) Того ж автора. СКАРБИ ВІКІВ. Українські легенди. Львів-Київ. 1921. Видавництво „Русалка”. 66 стор. 16-ки.

5) Галина Орлівна. ШЛЯХОМ ЧУТТЯ. Новели. Львів-Київ. 1921. В-во „Русалка”. 43 стор. 16-ки.

6) Того ж автора. ПЕРЕД БРАМОЮ. Новели Львів-Київ. 1922. Видавництво „Русалка”. 46 стор. 16-ки.

7) Антін Павлюк. НЕЗНАЙОМА (уривки із записника) Львів-Київ. 1922. Видав. „Русалка”. 39 стор. 16-ки.

8) Хведір Гріневич. САТИРИЧНО-ГУМОРИСТИЧНІ МОНОЛОГИ ДЛЯ СЦЕНИ. (Книжка перша). Львів. 1922. В-во „Русалка”. 30 стор. 16 ки.

9) Клим Поліщук. ЗОЛОТІ ЗЕРНЯТКА. Оповідання для дітей. Львів-Київ. 1921. В-во „Русалка”. 24 стор. 16-ки.

10) Хведір Дудко. КРАСА ЖИТТЯ. Опо-

відання. Львів-Київ. 1922. Літературна бібліотека „Русалка”. Вип. 16. 40 стор. 16 ки.

11) Леонід Андреев. ЖИТТЯ ЛЮДИНИ. І'єса на 5 картин з прологом іваріант м останнього акту. Переклав Хведір Дудко. 1922. Львів-Київ. В-во „Русалка”. 122 стор. 16-ки.

12) Володимир Остроговський. ВІВЦІ І ПАСТИРІ. Оповідання з життя Холмщини. Львів. 1922 В-во „Русалка”. 72 стор. 16-ки.

13) І. Липовецький. ХАТА СТРІЛЬЦЯ. 1922. Таб. Шиліорно. Видання К. О. від VI Січової стр. див. 25 стор. 6 ки.

14) Наша Батьківщина. -УКРАЇНА. Короткий курс українознавства для козаців. Видання К.-Осв. від. VI дивізії. 116 стор. малої вісімки. Ціна 200 м. п.

15) На Руїнах. ПРИСВЯТА ЛИСТОПАДОВІЙ ПОВСТАНЧІЙ ГРУПІ 1921 р. НА ВОЛИНІ. Видання К.-Осв. від. VI дивізії. 60 стор. вісімки. Ціна 200 м. п.

16) І. Зубенко. НАШІ ЛИЦАРІ Й МУЧЕНИКИ Збірка перша. Калгш. 1922. Видання К.-Осв. від. III дивізії. 32 стор. великої вісімки. Книга містить 40 оповдань—про лицарські вчинки або про геройську смерть старшин і козаків армії У.Н.Р. та повстанців.

Журнали:

1) Літературно-Науковий Вісник. Місячник. Адреса: Львів, Чарнецького, 24. Ціна книжки—600 м. п.

2) „Мітуса“. Література й мистецтво. Місячник. Адреса: Львів, Св. Марка, 20. Ціна книжки—250 м. п.

3) „Мамай”. З 3-го липня у Львові почне виходити, під редакцією Кліма Поліщука, літературно-мистецький місячник „Мамай”, на сторінках якого міститимуться: поезія, повісті, новели, драматичні етюди, критичні статті на теми мистецтва, літературні зустрічі й враження, мистецька хроніка й бібліографія.

Розмір—4 друк, аркуші, ціна одної книжки в передплаті—350 м.п., в окремій продажу—400 м.п., з пересилкою—425 м.п. Тимчасова адреса редакції: Львів, Куркова 10/II, В-во „Русалка”, для „Мамая”.

4) „Театральне Мистецтво”. Місячник театру і сцени. Львів, Куркова 10/II. Ціна окремого числа—100 м.п. подвійного розміру—200 м.п.

5) „Поступ”. Студентський вісник. Місячник. Львів, Домініканська, ч. II. Ціна окр. числа—70 м.п.

6) „Мистецька Трибуна”. Двохтижневик. Виходить у Києві з 1-го січня 1922 р. В ньому беруть участь представники різних літературно-мистецьких напрямків. До редакційної колегії входить і Павло Тичина.

7) „Нова Україна”. Двохтижневик. Адреса: Чехословаччина. Прага, Шерікова, 4/III.

8) „Стерні”. У Празі, під редакцією відомого волинського поета Антона Пазлюка, зачинає виходити літературно-критичний неперіодичний часопис—„Стерні”.

9) „Релігійно-Науковий Вісник”. Неперіодичний журнал. Видання Братства Св. Покрови при VI Січовій дивізії. Ціна книжки—150 м.п.

ХРОНІКА.

— Клім Поліщук (Львів) викінчив до друку велику „повість з революції 1917 р.” під назвою „Світ Человік”, в якій змальовано життя й звичаї молодої літературної богеми та її відношення до загальній державній справі.

— Він же готове до друку збірку новел з днім голоду на Закарпаті п. и. „Безмежність”.

— Він же, викінчуючи свою „Трилогію Українського Визволення”, потрібне яко мага більше сирого матеріалу з часів боротьби з залишком ворога в 1920 р. армії Ген. Ом-Павленка, а також спомінів учасників бойових моментів групи Ген. Вдовиченка. Кому важна справа зафіксування недавно минулого в літературі, хай відгукнеться й надішле свої матеріали до редакції „Веселки” для передачі шан. письменників.

— Галина Орлівна (Львів), молода Київська письменниця, виготовила до друку третю книжку новел п. и. „Жага Життя”.

— Павло Тичина (Київ) написав п'есу „Роскош” і цикль поезій „В космічному оркестрі”.

— Микола Вороний викінчує „Реквієм”, великий твір з вражінь світової війни і революції, перевіннатий глибоким містицизмом.

— М. Селегій (табор) виготовив до друку „Казки Скому”, В. Дорошевича, переклад з московського.

— Він же написав курс стилістики й віршування (теорію словесності).

— А. Падолист виготовив до друку 2 книжки циклю поезій за 1921 та 22-й рік.

— „Під чужим небом” на 150 стор. 8-кн.

2—. В обідніх часах на 70 стор. 8-ки.

— Вік же готує збірку гротесків „На чужині”.

— „Союзець віт”, мистецьке товариство з осідком в і. Тарнові, об'єднує молодих поетів і маліярів (емігрантів), студіює європейське мистецтво, влаштовує вечірні, лекції т. д.

— В Китайі рідніська влада закрила Академію Мистецтв. Академія прешовала в широ-яці-

ональному дусі. Натомісъ покінчила Академія Мистецтв у Харкові, Полтаві, Одесі, які нічого спільного з українським мистецтвом не мають.

— В Бердяні влаштовано мистецьку картино видатних наших маліярів.

— В Краківській Академії Мистецтв студіює мистецтво 12 українців. Особливо відзначається Василь Крижанівський.

Відповідальний редактор
Ф. Крушинський,

Редактор і видавець колегія.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я.

Газетний к'осик „ВЕСЕЛКА”.

Продаж книжок, журналів і газет по всій
національній розширені.

Всі таборові видання.

Приймаються замовлення на поодинокі й від
комплекті таборових видань.

Прейскуранти й умови купівлі висилуються
по сплаті поштових видатків (20 царок—для України,
потрійно—для закордону). Підлягається крам
на комісію.

Адресат: Калінівський табор Інтерн. ч. 10. Редакція ж.
„Веселка” для хіоску.

Літературно-арт т-во „Веселка”.

Приймає замовлення на редагування, коректу
ї переклади на українську мову різних літера-
турних і наукових творів.

Для поради починаючим письменникам.
Умови сплати відсутні. т-во.
Адресат: Калінівський табор Інтерн. ч. 10. Літературно-
арт т-во „Веселка”

